

۱۳۹۵۹۳۷
۹۵-۲-۴

قاعده مصلحت

در مقررات خانواده

دکتر کبریا نور عبد الله

استاد یار دانشگاه امام صادق (ع)

حسن
داد

سرشناسه	پور عبدالله، کبری، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور	قاعده مصلحت در مقررات خانواده/ کبری پور عبدالله.
مشخصات نشر	تهران: دادگستر ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۳۲۸ ص.
شابک	۳-۷۲-۰۷۲-۲۸۲-۶۰۰-۹۷۸: ۲۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا
یادداشت	کتبانه به صورت زیرنویس
موضوع	مصلحت (اصول فقه)
موضوع	حقوق خانواده (فقه)
رد بندي كنگره	۱۳۹۴ ۲ق پ/۷/۱۶۱ BP
رد بندي ديويي	۲۹۷/۳۱ :
شماره کتابشناسی ملی	۴۱۵۲۲۷۳ :

قاعده مصلحت در مقررات خانواده

تألیف: دکتر کبری پور عبدالله

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: بهار ۱۳۹۴

شماره: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۳-۷۲-۰۷۲-۲۸۲-۶۰۰-۹۷۸

همه حقوق چاپ و نشر این اثر برای نشر دادگستر محفوظ است. تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله: فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، بن بست سوم، پلاک ۶

تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

کدپستی: ۱۴۱۶۷۵۳۶۸۱

آدرس سایت: www.dadgostarpub.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
بخش اول: کلیات	
فصل اول: مباحث قدمانی	۱۷
۱. پیشینه بحث از مصلحت	۱۷
الف - سیر تاریخی تمسک به مصلحت	۱۷
ب - سیر تاریخی مباحث اصولی مصلحت در فقه	۱۹
۲. اجتهاد بویا لازمه جامعیت دین	۲۲
۳. ضرورت بحث از مصلحت	۲۹
فصل دوم: مفاهیم و تعاریف	۳۵
۱. مفهوم مصلحت	۳۵
الف - گستره مفهوم مصلحت	۳۵
ب - اصول مصلحت شرعی	۳۹
ج - اقسام مصلحت	۴۰
د - مصلحت در فقه	۴۲
۲. مفهوم حکمت به مثابه فلسفه حکم	۴۴
الف - تعریف حکمت	۴۴
ب - تفاوت حکمت با علت	۴۵
ج - معنای فلسفه احکام	۴۶

۳. مفهوم غبطه و ضرر ۴۹
- الف - غبطه در لغت ۴۹
- ب - غبطه در اصطلاح فقها ۵۰
۴. مفهوم علت و سبب ۵۷
- الف - تعریف علت حکم ۵۷
- ب - تعریف سبب حکم ۶۱
- ج - ترق علت و سبب ۶۳
۵. مفهوم مصالح مرسله - استحسان - قیاس ۶۷
- الف - مصالح مرسله ۶۷
- ب - استحسان ۶۹
- ج - قیاس ۷۱
- د - تفاوت «استحسان» با «اصلاح» ۷۳
- ه - تفاوت قیاس با استصلاح ۷۴
- و - تفاوت قیاس با استحسان ۷۵
- فصل سوم: قاعده ملازمه بین حکم عقل و شرع ۷۷
۱. معنای قاعده ملازمه ۷۷
۲. ماهیت کاربردی قاعده ملازمه ۷۸
۳. ادله منکرین و موافقین قاعده ملازمه ۸۰
- الف - دلیل های منکران ۸۰
- پاسخ به دلیل های منکران ۸۷
- ب - ادله موافقین قانون ملازمه ۹۰
- دلیل عقلی قاعده ۹۰
- دلیل نقلی قاعده ۹۱
۴. تبعیت یا عدم تبعیت احکام شرع از مصالح و مفاسد واقعی ۹۲

الف - دیدگاه ها	۹۳
ب - بررسی مسأله از منظر عقل و نقل	۹۵
دیدگاه عقل	۹۵
دیدگاه نقل	۹۶

بخش دوم: ماهیت قاعده مصلحت و منابع فقهی آن

فصل اول: ماهیت قاعده مصلحت	۱۰۳
۱. قاعده ای - صطای - ی برای حکم سازی در موارد غیر منصوص	۱۰۳
۲. ابتدای قاعده مصلحت در مصالح عامه	۱۰۵
۳. اشکالات	۱۰۹
۴. پاسخ به اشکالات	۱۱۲
۵. عناوین قواعد در احکام ثانوی - مصادر - یی از انواع مصلحت	۱۲۰
الف - لاضرر	۱۲۱
ب - لاجرح	۱۲۱
ج - قاعده حفظ نظام	۱۲۲
۶. کاربرد حکومتی قاعده مصلحت	۱۲۴
فصل دوم: منابع فقهی کشف مصلحت	۱۲۷
۱. بیان قرآن در تبیین مصالح احکام	۱۲۸
۲. بیان سنت در تبیین مصالح احکام	۱۳۰
۳. راههای کشف مصلحت از کتاب و سنت	۱۳۳
الف - کشف مصلحت معیار از طریق دلالت صریح دلیل نقلی	۱۳۳
ب - کشف مصلحت معیار از طریق ظهور دلیل	۱۳۴
ظهور مباشر دلیل نقلی	۱۳۴
ظهور با واسطه (مناسبت حکم و موضوع)	۱۳۵
۴. قدرت عقل در استکشاف مصالح	۱۳۷

بخش سوم: تطبیقات قاعدہ مصلحت بر احکام و حقوق خانوادہ

فصل اول: تطبیقات قاعدہ مصلحت بر حقوق زوجہ	۱۴۱
۱. الزام به بخشش (نحله) به زوجہ مطلقہ	۱۴۳
۲. سلب حق حضانت پدر	۱۴۵
۳. نفقہ زوجہ	۱۴۷
اداء وجوب نفقہ زوجہ:	۱۴۸
سرد و وجوب نفقہ	۱۴۹
۴. مهریه	۱۵۴
فلسفہ تخریب مهر	۱۵۴
مهریه عندالمطالبه با عندالاستطاعه	۱۵۵
تنقیح مفهوم عندالاستطاعه	۱۶۰
عندالاستطاعه مانع اجرای مهریه	۱۶۱
قسیم بودن مهریه عندالمطالبه با عندالاستطاعه	۱۶۱
پیشنهاد قانونی	۱۶۴
۵. اجرت المثل	۱۶۴
بررسی فقهی اجرت المثل	۱۶۶
اجرت المثل در اجاره شخص	۱۶۶
مبنای فقهی اجرت المثل	۱۶۷
قاعدہ احترام مال و عمل مسلم	۱۶۷
شرایط استحقاق اجرت المثل	۱۷۰
وظایف غیر الزامی زوجہ	۱۷۰
عدم قصد تبرع	۱۷۲
شرایط مطالبہ اجرت المثل	۱۷۳
عدم شرط مالی	۱۷۳

۱۷۳	عدم تقاضای طلاق از جانب زوجه
۱۷۳	عدم تخلف زوجه از وظایف همسری
۱۷۴	زمان مطالبه اجرت‌المثل
۱۸۲	نحله در عوض اجرت‌المثل
۱۸۳	پیشنهاد قانونی
۱۸۷	فصل دوم: تطبیقات قاعده مصلحت بر حقوق زوج
۱۸۷	۱. قیومیت و ریاست مرد بر خانواده
۱۸۷	الف - مفهوم قیومیت
۱۸۸	آراء و دیدگاه‌ها درباره مفهوم قیومیت
۱۸۸	ولایت بر اطاعت
۱۹۰	متکفل و مسئول
۱۹۲	نتیجه
۱۹۳	ب - ماهیت قیومیت مرد
۱۹۳	حق یا تکلیف بودن قیومیت
۱۹۶	نتیجه
۱۹۸	ج - حکمت قیومیت مرد
۱۹۹	ملاک برتری بعض بر بعض
۲۰۱	ملاک مسئولیت‌های اقتصادی مرد
۲۰۱	د - دامنه ریاست شوهر بر زن
۲۰۳	بررسی روایات
۲۰۷	نتیجه
۲۰۸	بررسی ویژگی «قنوت زوجه»
۲۱۲	۲. اطاعت زوجه از زوج
۲۱۴	بررسی روایات

۲۲۰	 بررسی آراء فقها
۲۲۱	 نتیجه
۲۲۲	 ۳. عدم خروج زوجه بدون اذن زوج از منزل
۲۲۴	 بررسی روایات
۲۲۷	 آراء فقها
۲۳۰	 نتیجه
۲۳۲	 ۴. اذن زوج در تصرف
۲۳۳	 ادله نفی استقلال مالی زوجه:
۲۳۴	 ادله اثبات استقلال مالی زوجه
۲۳۶	 نتیجه
۲۳۹	 فصل سوم: تطبیقات قواعد مسکت بر موارد حق فسخ نکاح
۲۳۹	 ۱. جواز فسخ نکاح در مورد عیوب
۲۳۹	 الف - بررسی قابلیت درمان عیوب
۲۴۰	 ادله عمومی اثبات حق فسخ
۲۴۰	 ۱. قاعده تدلیس
۲۴۷	 اشکال عمده در تمسک به روایات تدلیس
۲۴۹	 ۲. قاعده لاضرر
۲۵۶	 نتیجه گیری
۲۵۷	 ادله اختصاصی در «درمان پذیری عیوب»
۲۵۷	 ۱. روایات
۲۵۹	 نتیجه بحث از روایات
۲۵۹	 ۲. اقوال فقهاء
۲۵۹	 قول فقهاء متقدم
۲۶۲	 قول فقهاء معاصر

۲۶۴	نتیجه
۲۶۶	پیشنهاد قانونی
۲۶۶	ب - انحصار عیوب
۲۶۸	اقوال فقهاء
۲۷۰	انحصار یا عدم انحصار عیوب زنان در احوال فقهاء
۲۷۱	نتیجه
۲۷۵	پیشنهاد قانونی
۲۷۶	۲. جواز فسخ نکاح صفا، بعد از بلوغ
۲۸۰	اقوال فقهاء
۲۸۱	الف. شرایط صحت نکاح صفا
۲۸۱	صور مسئله:
۲۸۹	نتیجه
۲۹۰	ب - حق فسخ صغیر و صغیره پس از بلوغ
۲۹۰	اقوال فقهاء
۲۹۱	ادله عدم جواز فسخ صغیره:
۲۹۵	نتیجه
۲۹۵	ادله عدم جواز فسخ صغیر
۳۰۴	نتیجه
۳۰۹	پیشنهاد قانونی
۳۱۱	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

انطباق عمل مکلف بر مطلوب شارع مقدس، مبنای فعالیت استنباطی تمام فقهاء می‌باشد. به حکم قطعی عقل معلوم می‌باشد خداوند حکیم و غنی در تشریع مقرارت به دنبال تامین مصالح مکلفان بوده است. از طرفی فقه کاشف و مبین شریعت بوده و این ناشی از رابطه وثیق و شریعت است و به همین دلیل فقیه در عملیات استنباطی محوریت عنصر مصلحت را در نظر قرار می‌دهد. دانش فقه حاصل اجتهاد فقهاء بوده و اجتهاد اعم از نیل به حکم واقعی و یا الهی در زمان شک است. در نتیجه این اجتهاد شیعیست که می‌تواند با تعیین قانونمند احکام الهی، هم پاسخگوی جهت‌گیری قوانین خود در گذشته باشد و هم با حفظ پویایی، نیاز آینده جامعه دینی برای جلب مصالح و تعیین وظایف مکلفین در این جهت را تامین کند. براساس این معنا، مرور چند مبحث را لازم دارد.